

de *Cinc-sous*, sentit què es retroba en el gascò central: *Cinsòs* avui petrificat com a NL, termes de Lavardens i de Laujuzan, *Cing-sols* en els vells cadastres (Polge, *MélPhilGersoise*, 1959, 63); d'on la locució proverbial interrogativa *per quins cinc sous* 'amb quin pretext fútil': «digau, marit: / cinc cavalcans, / preats, galans, / esplugabous, / per quins *cinch sous* / los acolliu», JRoig (*Spill*, v. 1936).

Quincuci, pres del ll. *quincunx*, -*uncium* 'plantació de cinc arbres disposats com els cinc punts d'un dau (un en el centre i els altres en els quatre angles)', cpt. amb *uncia* 'polzada'; *quincuncial*. *Quintenni*, ll. *quintennium*, amb *annus* 'any'; *quinquenni*, *quinquennal*. *Quintaessència*; *quintaessenciar*. *Quintuple*, pres del ll. *quintūplus* i *quintuplex*, -*icis*; *quintuplicar*; *quintuplicació*.

Quinze [Llull], del ll. QUINDECIM id., contracció de cinc arbres disposats com els cinc punts d'un dau (un en el centre i els altres en els quatre angles)', cpt. amb *uncia* 'polzada'; *quincuncial*. *Quintenni*, ll. *quintennium*, amb *annus* 'any'; *quinquenni*, *quinquennal*. *Quintaessència*; *quintaessenciar*. *Quintuple*, pres del ll. *quintūplus* i *quintuplex*, -*icis*; *quintuplicar*; *quintuplicació*.

Quinze [Llull], del ll. QUINDECIM id., contracció de cinc arbres disposats com els cinc punts d'un dau (un en el centre i els altres en els quatre angles)', cpt. amb *uncia* 'polzada'; *quincuncial*. *Quintenni*, ll. *quintennium*, amb *annus* 'any'; *quinquenni*, *quinquennal*. *Quintaessència*; *quintaessenciar*. *Quintuple*, pres del ll. *quintūplus* i *quintuplex*, -*icis*; *quintuplicar*; *quintuplicació*.

Quinze [Llull], del ll. QUINDECIM id., contracció de cinc arbres disposats com els cinc punts d'un dau (un en el centre i els altres en els quatre angles)', cpt. amb *uncia* 'polzada'; *quincuncial*. *Quintenni*, ll. *quintennium*, amb *annus* 'any'; *quinquenni*, *quinquennal*. *Quintaessència*; *quintaessenciar*. *Quintuple*, pres del ll. *quintūplus* i *quintuplex*, -*icis*; *quintuplicar*; *quintuplicació*.

Quinze [Llull], del ll. QUINDECIM id., contracció de cinc arbres disposats com els cinc punts d'un dau (un en el centre i els altres en els quatre angles)', cpt. amb *uncia* 'polzada'; *quincuncial*. *Quintenni*, ll. *quintennium*, amb *annus* 'any'; *quinquenni*, *quinquennal*. *Quintaessència*; *quintaessenciar*. *Quintuple*, pres del ll. *quintūplus* i *quintuplex*, -*icis*; *quintuplicar*; *quintuplicació*.

Compostos del gr. πέντε germà del ll. *quinque*: ³⁵ *pentacordi* o *pentacord*; *pentàedre*; *pentàgon*; *pentagonal*; *pentagrama*; *pentàmetre*; *pentasíllab*; *pentateuc*; *pentadecàgon*. *Pentadàcil*. *Pentagin*, -àgina, format damunt el model d'*androgín*, com a contraposat a *pentandre* (gr. γυνή 'dona', ἀνὴρ, ἀνδρός 'home'). ⁴⁰ *Pentàmer*.

Pentatònic, que Fontserè trobava a faltar (c. 1925) en el *DOrt.*, suposo com a derivat de *pentatonus* 'interval de cinc tons en la música grega' (*SLitCosta*, 1868). Derivats químics de πέντε: *pentà*, *pentadiè*, ⁴⁵ *pentaeitritol*, *pentanal*, *pentanol*, *pentè*, *pentil*. *Diapente* 'interval de quinta', de la frase grega διὰ πέντε χορδῶν 'a través de cinc cordes'.

¹ Dubto que existeixi *cinquèsima* 'cinquantena', collectiu, que se cita d'una edició inacurada de la *Crònica* del Cerimoniós, on «vench B. de R., doncell, ab si *cinquèsima* de servents» és corrupció sens dubte de «si cinquè de servents» la coneguda construcció arcaica en el sentit de «ell i quatre servents més». — ² No solament en català; cf. *FEW*, ⁵⁵ s. v.; Cf. Merlo, *I nomi della Pentecoste nei dialetti italiani*, en *ItDial.* II, 238-50. — ³ Recollida a Argenton; *cinquagesma* A (1), a Guitarriu. — ⁴ Careta, *Barbr.*, p. 340, assenyalant algun ex. medieval tardà de *cinquèn*, es meravella de trobar *quinta* en ⁶⁰

un passatge d'Eiximenis (com si en dubtés). Alcover, *BDLC* VI, 1911, 231, s'entreté a posar de relleu que en el llibre de Niepage es troba *cinquè*, -*ena*, i prou (ex. ja en Llull, *Ll. de la Conexensa de Déu*), però no s'adona que al jove doctorand estranger el ll. i pan-romànic *quint* no li cridava l'atenció i no l'anotà. — ⁵ Naturalment no hem de cloure els ulls al fet que ambients més aviat renitents i llatinitzants, com els clericals, tingueren un paper en la persistència de *quint* i repulsa de *cinquè*, però sobretot en períodes remots; aviat s'anà fent borrosa la memòria d'aqueixes fases passades, i han acabat per invertir-se els termes. Remembrador d'aquelles fases és el fet que *quint* sigui preferit, si no únic, com a ordinal de dignitats i nocions eclesiàstics; en particular parlant dels papes: «en Roma --- papa Nicholau *quint*», a. 1328 (Finke, *Acta Ar.* III, 354); i la preponderància quan serveix per indicar l'ordre en les parts d'un llibre o escrit («lo *quint* llibre», Llull, etc.). — ⁶ D'ací, per una banda, el fr. ant. *quinte* «banlieue composée de cinq villages ou d'un rayon de cinq lieues», Spitzer, *l. c.* També trasm. *quinta* és una «pequena povoação» (Leite de V., *Philol. Mirand.* I, 93). D'altra banda la filiació semàntica del cast. *quinta* 'possessió rústica usada com a lloc d'esbargiment i plaer' és un poc diferent, cf. *DCEC* (CINCO), 807a42-51. — ⁷ Aquestes dues, cites del *Liber Antiquitatum* en el *DBal*. Sembla que Balari de moment no es va adonar de la importància d'aquest mot, de manera que no en tracta gens, tot i ser d'una freqüència gran en la nostra documentació antiga, en els seus *Origenes* (on hi hauria hagut ampla raó i ocasió de fer-ho, en els caps. I, 23, 25, 27; II, 7; III, 17; IV, 10, 11). Ho devia veure tard, després de l'obra de 1897, i ja no li va lleure de reemplaçar-ho gaire. — ⁸ En tinc anotats dos a Villardona, la *Quintana* de la Iglésia i la *Quintana del Castell*. Val a dir que allà no estic segur que sigui encara ben viu, com assegurava el meu informant; avui aquests llocs han quedat dins el poble i ell afirmava que el mot significa 'carrer en forta baixada' (cosa potser deguda a la topografia dels indrets i a cert oblit del sentit propi). — ⁹ Totes les accs. romàniques es poden explicar més o menys directament a base d'aquesta. Més dificultat causa la bearnesa, però encara en causaria més partint de la *QUINTANA VIA* militar. Allí és «creux, ravin»; normalment allà -ANA (> -aa) passa a à. Molts testimonis d'aquest *quintas* o -*id* en Lespy-R i en la toponímia aplegada per PRaymond, *DictTopBPyr*. A Ossau -NT- passa segons la fonètica local a -*nd*- i allà ja el trobem en molts docs. del cartulari, des de c. 1400, parlant del famós *Marais de Pont-Long*: «en lo dit Pont Lonc, enter la grave aperade la *Quindaa*», a. 1407 (112.4f.); en el de 1457 sovint (B279), i «prenen capjuus, de termi en termi, de fosse en fosse, de *quindaa* en *quindaa*, et capjuus ---» (276); també a l'alta muntanya a. 1440 (235.1, 5). Del bearnès antic va passar al basc con-